

Απόσπασμα από τη μαρτυρία της Κωνστάνς Δημά «Οι μικροί πρίγκιπες του σύμπαντος» (σσ. 157-163), εκδ. Εστία, Αθήνα. 1998.

[...]

Το ταρακούνημα του ανελκυστήρα σταμάτησε τις αναμνήσεις των χειρότερων και πιο κρίσιμων στιγμών της ζωής μου. Στο κατώφλι της ανοιχτής πόρτας αντίκρισα τα κατάπληκτα μάτια της αδελφής μου. Της διηγήθηκα εν συντομία την ιστορία με το έγγραφο του Υπουργείου Οικονομικών που είχα σχίσει. Το εξερευνητικό βλέμμα που τόσο φοβόμουν έπαιρνε τώρα μια επαναστατική έκφραση. Τα πυκνά φρύδια της Δήμητρας έσμιγαν, χαμήλωναν. Ο τόνος της φωνής της, καθώς έλεγε "Καλά κάνανε που σου βάλανε το όνομα της θείας Κωνσταντίνας", εκδήλωνε σεβασμό. Συνέχιζε: "Ξέρεις, η καημένη πήρε το τουφέκι στον ώμο της σε ηλικία δεκαπέντε ετών. Δεν ήθελε να κάνει κακό σε κανέναν, κατέβαινε στα χωριά για να φέρει τροφή στα αδέρφια της, στους αντάρτες. Ήθελε να ζήσει ελεύθερη, να δει τους ανθρώπους ν' αγαπιούνται· το μίσος γύρω της την πλήγωνε. Της βγάλανε τα νύχια, της κάψανε το πρόσωπο και το σώμα με αποσίγαρα, και την τουφέκισαν μπρος στα μάτια γυναικόπαιδων και γέρων. Ήταν τόσο νέα, μόνο δεκαεφτά χρονών". Σταμάτησε για μια στιγμή, κι έπειτα την άκουγα με σφιγμένη την καρδιά να λέει με αγανάκτηση: "Γιατί τόσοσ φανατισμός; Η μαμά ποτέ δε θέλησε να μιλήσει για τον εμφύλιο. Ήθελε να γυρίσουμε πίσω δίχως μίσος, να ξεχάσει το κακό που κάνανε στην αδελφή της, να ξεχάσει το ακρωτηριασμένο πόδι του αδελφού της. Δεν καταλάβαινε από πολιτική, το μόνο που ζητούσε ήταν τα παιδιά να ζήσουν μια καλύτερη ζωή. Ήθελε να ξεχάσουμε αυτόν τον πόλεμο ανάμεσα σε αδέρφια, που για τα δεινά του φέρουν την ευθύνη και οι δυο πλευρές. Γιατί μας τον υπενθυμίζουν;" Τα βλέφαρα της αδελφής μου άρχισαν ν' ανεβοκατεβαίνουν και να χτυπάνε με τέτοιο παλμό, θαρρείς παρακαλούσε να γίνει κατανοητή: "Πρέπει να μιλήσεις για τη μαμά, για την οικογένειά μας, να γράψεις την οδύσσεια των παιδιών των πολιτικών προσφύγων. Εμείς είμαστε τα θύματα του Εμφυλίου. Βλέπεις, μετά από τόσα χρόνια εργασίας αρνούνται να μας δώσουν τη νόμιμη σύνταξη. Υπέγραψαν συμφωνίες με τις Ανατολικές χώρες. Που πήγαν αυτά τα χρήματα; Και δε σταματούν. Τι σημασία έχει αν γεννήθηκαν στην Ελλάδα ή στην Αλβανία; Εκτός κι αν σκέφτονται πως οι νεκροί γονείς μας δεν μπορούν να γυρίσουν, οπότε λιγότερα έξοδα για τους επαναπατρισμένους. Δεν θέλω να πιστέψω πως είναι δυνατό να κάνει κανείς μια τέτοια σκέψη· μα πώς εξηγείται αλλιώς το υπουργικό έγγραφο;" Τώρα η φωνή της αδελφής μου έπαιρνε μια απόχρωση παράκλησης: "Αν ήξερες από τι αγωνίες πέρασα για τον μπαμπά και τον αδελφό μας μετά το θάνατο της μαμάς! Δεν προλάβαμε ούτε κι εγώ με την Ειρήνη να ζήσουμε μαζί της, να τη ζήσουμε αφότου ο μπαμπάς μάς πήγε στην Τσεχοσλοβακία. Η μαμά ήθελε να είσαι μαζί μας. Ο μπαμπάς επέμενε πως ζούσες σαν πριγκίπισσα. Συγχώρεσε με, καθησυχάζομαι στη σκέψη πως η ζωή σου στα ανάκτορα ήταν πιο άνετη από τη δική μας. Ομολογώ μάλιστα ότι σε ζήλευα. Ο διευθυντής είχε πει στον μπαμπά πως μια μέρα θα μιλούσαν για σένα". Διάβαζα στο βλέμμα της αδελφής μου την επιθυμία να της δείξω κατανόηση. Ακούμπησε τα χείλη της στο μάγουλό μου. Δεν αποτραβήχτηκα.

Προτού μπω στην κουζίνα, κοιτάχτηκα στον καθρέφτη. Βρήκα το πρόσωπό μου ανανεωμένο. Κανένα σημάδι κούρασης στα μάτια μου. Εκπέμπανε κάποιο νέο είδος φωτός. Απολάμβανα το θέαμα ενός μικρού πράσινου πεδίου γύρω από το σώμα μου. Δεν είχα πλέον αμφιβολίες πως θα κέρδιζα την υπόθεση στο δικαστήριο. Τώρα καταλάβαινα πως δεν ταλαιπωρήθηκα άδικα μες στη ζωή μου. Όλες οι προσπάθειες των επίγειων ενσαρκώσεων της ψυχής μου ήταν προς όφελός μου. Η γλυκιά αίσθηση ευεξίας που ένιωσα να εγκαθίσταται στο σώμα μου μ' έκανε να πιστεύω πως η ψυχή μου είχε φτάσει σ' ένα πιο υψηλό επίπεδο εξέλιξης. Δεν αμφέβαλλα πλέον πως γεννήθηκα για ν' αγαπώ. Δεν υπήρχε κανένα ίχνος κακίας μέσα μου, το μόνο που επιθυμούσα ήταν να βοηθήσω. Δεν ήξερα ακόμη πώς, μα αισθανόμουν πως είχα έναν ξεχωριστό προορισμό σ' αυτή τη ζωή.

Η αδελφή μου με κάλεσε στο τραπέζι για να πάρω το πρωινό μου με τον γιο της. Τον φίλησα και κάθισα δίπλα του. Φαινόταν ευχαριστημένος. Πιστεύω πως υπέφερε πολύ να μας βλέπει τη μαμά του κι εμένα συνέχεια να τσακωνόμαστε. Μας αγαπούσε και τις δύο, ποτέ δεν αμφέβαλλα γι' αυτό.

Τώρα η φωνή της αδελφής μου έπαιρνε μια χροιά μητρική: "Η θεία θα σε βοηθήσει. Ξέρεις, ήταν αυτή και ο γιος της με την οικογένειά του που μας βοήθησαν τους πρώτους δυο μήνες μετά τον ερχομό μας από την Τσεχοσλοβακία. Παρά την προχωρημένη ηλικία της έχει μια καταπληκτική μνήμη. Σίγουρα θα μπορέσει να σου πει αυτά που χρειάζεσαι να μάθεις. Αγαπούσε πολύ τον άντρα της, τον μικρό αδελφό του μπαμπά. Δεν πρόλαβε καλά καλά να τον παντρευτεί και τους χώρισαν. Μόνη μ' ένα παιδί ενάμιση χρονών πήρε με τη μαμά και άλλες μητέρες με τα παιδιά τους δρόμους για τα βουνά. Στην Τσεχοσλοβακία νοσταλγούσε πολύ τον γαλανό ουρανό της Ελλάδας και την τρυφερή αγάπη του άντρα της. Δεν άντεχε να ζει μακριά του. Γύρισε πίσω με την πρώτη αμνηστία που δόθηκε στους πολιτικούς πρόσφυγες για να ζήσει κοντά του. Την καλούσαν κάθε τόσο στο Αστυνομικό τμήμα εξαιτίας του άντρα της, τον οποίο σέρνανε στην εξορία από το ένα νησί στο άλλο. Της απαγόρευαν να έχει οποιαδήποτε επαφή με τους συγγενείς της που είχαν μείνει στις Ανατολικές χώρες. Αγαπούσε πολύ τη μητέρα μας. Η μαμά στηριζόταν στην ενεργητικότητά της. Κι εγώ, το ομολογώ, σε ζήλευα όταν μου λέγανε πως την είχες πάρει από αυτήν, επίσης κι όταν μου επαναλάμβαναν συνέχεια ότι κληρονόμησες το ονειροπόλο ύφος της μαμάς και το κουράγιο της θείας Κωνσταντίνας".

Κάρφωσα το βλέμμα μου στο στόμα της αδελφής μου. Η αφήγηση τώρα έτρεχε με μια εξουθενωτική ταχύτητα. Σκέφτηκα πως θα προτιμούσε να αποσιωπήσει, να θάψει για πάντα τα δραματικά γεγονότα που την είχαν συγκλονίσει: "Ήμουν έντεκα χρονών", έλεγε με πνιγμένη φωνή. "Η Ειρήνη ήταν πολύ εύθραυστη, έτρεμε από το φόβο της. Κάλυπτα τα μάτια της για να μη βλέπει τίποτα. Η μαμά, στηριγμένη στο μπράτσο της θείας Γεωργίας, κρατούσε το κεφαλάκι της Ελένης, χωμένο στους ώμους της. Μας διέταξαν να κοιτάζουμε και πυροβόλησαν τη θεία Κωνσταντίνα μπρος στα μάτια μας. Τα παιδιά κουλουριάστηκαν στα χέρια των μανάδων τους. Ακούγονταν κραυγές που έσκιζαν τα βουνά. Έπειτα δε θυμάμαι. Όταν επανέκτησα τις αισθήσεις μου, είδα φλόγες να γλείφουν τους τοίχους του σπιτιού μας. Τραβούσανε τη μαμά προσπαθώντας με κάθε δύναμη να τη βγάλουν από εκεί. Αυτή τσίριζε να την αφήσουν να πεθάνει, πως δεν ήθελε το παιδί που κουβαλούσε μέσα της να γεννηθεί σ' αυτόν τον κόσμο, όπου τ' αδέρφια αλληλοσφάζονταν, σ' αυτόν τον κόσμο όπου τα βάσανα δεν τελείωναν. Εμένα και την Ειρήνη μας απομάκρυναν. Δεν γνωρίζω αν η μητέρα έδωσε τη συγκατάθεση. Ίσως και ναι. Πρέπει να έλπιζε πως στα νεοσύστατα κράτη θα ήμασταν πιο ευτυχημένες. Εσύ τουλάχιστον έζησες σε ανάκτορα. Η Ρουμανία ήταν φτωχή. Εμείς δεν είχαμε τις ανέσεις που απολάμβανες εσύ".

Οι οδυνηρές αναμνήσεις που η αδερφή μου διηγείτο τη μαστίγωναν. Τα ρουθούνια της κινούνταν με γρήγορους ρυθμούς. Με κατεβασμένα τα μάτια για να κρύψει την αναστάτωση, σηκώθηκε και, δίχως να πει λέξη, βγήκε από την κουζίνα. Ο ανιψιός μου μου έκανε νόημα να πάρω κέικ. Ήπια τον κρύο καφέ, και αφού έσβησα το τελευταίο μου τσιγάρο στο γεμάτο σταχτοδοχείο, πήγα να συναντήσω την αδελφή μου και τον ανιψιό μου, που με περίμεναν σιωπηλοί και σκεπτικοί στο αυτοκίνητο.

Αδύνατο να δει κανείς τα πράγματα καθαρά. Από τη ζωή της εγώ τι γνώριζα; Ένας κόσμος τελείως διαφορετικός από τον δικό μου. Αναρωτιόμουν αν είχα το δικαίωμα να την κατηγορώ που δε με βοήθησε την ημέρα που ήρθα να εγκατασταθώ στην Ελλάδα. Τι μπορούσε τελικά να κάνει για τη μικρότερη αδερφή της, που στα μάτια της δεν είχε ανάγκη από κανέναν για να τα καταφέρει στη ζωή; Εξάλλου, δεν μπόρεσα ποτέ να την πλησιάσω για να κερδίσω μια θέση στην καρδιά της. Ενώ οι μεγαλύτερές μου αδελφές, κατά έντεκα και εννιά χρόνια, είχαν, παρ' όλη τη μεγάλη διαφορά στο χαρακτήρα τους, πολλές κοινές εμπειρίες: έχοντας μεγαλώσει μαζί στην Ελλάδα αρχικά, έπειτα στους Παιδικούς Σταθμούς στη Ρουμανία και στη συνέχεια στην Τσεχοσλοβακία, αισθάνονταν δεμένες,

αγαπιόντουσαν, μπορούσε η μία να μπει στο πετσί της άλλης. Καταλάβαινα τώρα τον αδελφικό τους δεσμό. Δεν μπορούσα να μην αναγνωρίσω τη βοήθεια, που η Δήμητρα είχε προσφέρει στην Ειρήνη, όταν αυτή κόντεψε να χάσει το χέρι της, που πιάστηκε μέσα στο μηχάνημα του εργοστασίου, όπου, μετά από παράκλησή της, την είχαν προσλάβει. Διωγμένη χωρίς αποζημίωση την κατηγόρησαν και από πάνω για αχαριστία, μιας και η ίδια είχε ζητιανέψει τη θέση. Και καθώς ο άντρας της δεν κατάφερνε να βρει δουλειά, η Δήμητρα ανέλαβε να ανακουφίσει την Ειρήνη και την οικογένειά της από το κακό που τους βρήκε.

Εκείνη τη στιγμή δεν ένιωθα παρά μόνο τρυφερά αισθήματα για την αδελφή μου. Η καρδιά μου περιφερόταν γύρω από ένα πεδίο γεμάτο αγάπη. Δεν έψαχνα να πάω πιο πέρα για να εξηγήσω στον εαυτό μου ποιος ο λόγος να αισθάνομαι έτσι. Μα καταλάβαινα πως δεν είχα το δικαίωμα να κρίνω τους άλλους αποκλειστικά και μόνο μέσα από τις δικές μου εμπειρίες. Ο καθένας μας ζούσε το προσωπικό του δράμα.

[...]